

Pozivamo sve akademije članice Savjeta akademija znanosti i umjetnosti SFRJ da se solidariziraju s nama«.

Predsjedništvo je na sjednici od 17. rujna 1991. verificiralo Apel Predsjedništva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti od 2. rujna 1991. godine u ovom tekstu:

U dramatičnim trenucima povijesnih zbivanja na tlu Hrvatske u kojima zbog brutalnih nasrta izbezumljenog neprijatelja nestaju ljudski životi, ta najviša dragocjenost humanoga svijeta, Predsjedništvo Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti ponovno podiže svoj glas ogorčenog prosvjeda protiv grube sile kojom se na našem tlu želi zaustaviti razvoj slobodnog života temeljenog na etičkim demokratskim načelima svojstvenim evropskoj kulturnoj stvarnosti i izazvati bezakonje radi teritorijalnog osvajanja i ekspanzije.

Uz ljudske živote neprijatelj razara i ostale dragocjene vrijednosti među kojima i najistaknutije spomenike kulture hrvatskoga naroda. Svjedoci smo barbarskog oštećivanja i uništavanja istaknutih historijskih urbanih cjelina i arhitektonskih objekata. U apokaliptičkom pohodu bezumlja u tradiciji otomanskih janjičara i fašističkih horda ruše se povijesna središta visoke spomeničke kategorije poput Vukovara, Osijeka, Vinkovaca, Otočca, Hrvatske Kostajnice i Sinja, prirodni fenomeni evropske vrijednosti poput Plitvičkih jezera i slapova Krke, gradovi, naselja i ljudska ognjišta, a pod ruševinama pogibaju nejkada djeca, majke i nemoćni starci. Odabrani ciljevi tih pohoda opovrgavaju tvrdnju napadača da je riječ o »zaštiti« Srba u Hrvatskoj i svjedoče da je posrijedi namjera otimanja hrvatskih teritorija bez obzira na nacionalni sastav stanovništva na njima. Nečuvene strahote začete u iracionalnoj svijesti suludih krvnika neshvatljive su u vremenskom razdoblju u kojem demokratske snage od istoka do zapada Evrope teže višim ciljevima demokratskih odnosa i kulturnog zajedništva.

Hrvatska akademija poziva evropsku javnost da podigne svoj glas energičnog prosvjeda s ciljem odlučnog sprečavanja daljnjeg uništavanja ljudskih života kao i kulturnih dobara uključenih u riznicu općih vrijednosti čovječanstva.

Predsjedništvo je na sjednici od 17. rujna 1991. usvojilo ovaj tekst pisma akademijama svijeta:

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti duboko je zabrinuta dramatičnim okolnostima u kojima se našao hrvatski narod u Jugoslaviji i posljedicama koje su već sada tragične, a prijetu da budu još tragičnije. Zbog toga se u ovom teškom trenutku obraćamo pismom svim akademijama kod nas i u svijetu, tražeći i očekujući svekoliku pomoć.

I. Agresija na Hrvatsku

Politički procesi u republikama koje sačinjavaju Jugoslaviju dio su općeg političkog i društvenog preobražaja u istočnoj Evropi. Tijekom 1990. u svim jugoslavenskim republikama održani su, po prvi puta nakon dugog razdoblja jednopartijskog sistema, višestranački izbori. U četiri republike – Sloveniji, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Makedoniji – većinu su dobile nove stranke zagovornice demokratskog društva. U preostale dvije republike, Srbiji i Crnoj Gori, pobijedile su na izborima stare snage, Savez komunista, pod istim ili promijenjenim imenom. Izabrane skupštine i vlada u Hrvatskoj i Sloveniji proklamirale su kao svoj program pretvaranje Jugoslavije u konfederaciju odnosno u savez suverenih demokratskih država. Snage u Jugoslaviji protivne tom programu, u prvom redu sadanje vodstvo Republike Srbije, organizirale su oružanu akciju u Hrvatskoj pomoću dijela srpske etničke skupine i dijela savezne vojske popunjene rezervistima iz Srbije, i to u cilju odvajanja dijelova teritorija od Hrvatske. Jedan je dio tog teritorija – općina Beli Manastir – već do danas priključen Srbiji.

Ta je oružana akcija već dosad dovela do smrti velikog broja ljudi. Neshvatljivo brutalnim postupcima dijelova savezne vojske – bombardiranja iz zraka, artiljerijski i tenkovski napadi – uništavaju se i oštećuju dragocjeni spomenici kulture najviše svjetske vrijednosti; razaraju se stara povijesna urbana središta visoke spomeničke kategorije poput Vukovara, Osijeka, Vinkovaca, Nove Gradiške, Otočca,

Gospića, Sinja i Šibenika, prijeti se uništenju Dubrovnika, Splita, Zadra i drugih gradova. Uništavaju se i mnogobrojni kompleksi prirodnih rijetkosti od kojih su Plitvička jezera registrirana pod zaštitom UNESCO-a. Uz bezobzirno i okrutno postupanje prema civilnom stanovništvu, ugrožavaju se i uništavaju školski objekti, dječje i socijalne ustanove, zdravstveni objekti: drastično se krše elementarne humanitarne norme općeprihvaćene u civiliziranom svijetu.

Akcija se opravdava od strane sadašnjeg vodstva Srbije zahtjevom da »svi Srbi moraju živjeti u jednoj državi«. To je opravdanje načelno neprihvatljivo, jer bi dalo svim državama pravo na teritorijalne zahtjeve prema susjednim zemljama u kojima žive njihove nacionalne manjine. Ono je u suprotnosti s činjenicom da je oružanom akcijom zahvaćeno oko 40% teritorija Republike Hrvatske uključujući područja gdje ne žive Srbi, odnosno općine u kojima Srbi predstavljaju manjinu stanovništva. Ono je besmisleno ozirom na činjenicu da u sadanjoj Republici Srbiji živi, prema popisu od 1981, svega 66, 37% stanovništva srpske nacionalnosti, dok su ostali Albanci, Mađari, Hrvati i drugi. Očigledno Srbija nije spremna i drugim narodima priznati ista prava koja traži za Srbe u Hrvatskoj: da svi žive u jednoj državi.

U toku pregovora oko prekidanja oružane akcije sadanje vodstvo Srbije vodilo je licemjernu politiku formalnog prihvatanja mirovnih inicijativa i prijedloga, a istodobno produžavanje oružane akcije u Hrvatskoj.

II. Srbi u Hrvatskoj

U Hrvatskoj živi srpska etnička skupina koja predstavlja 12, 22% stanovništva Republike. Veći dio pripadnika srpske etničke skupine živi u najvećim gradovima Republike, a ne na područjima koja Srbija nastoji odcijepiti od Hrvatske, a koja nikad u povijesti nisu bila dio Srbije. Srbi su se na tom prostoru našli uslijed migracijskih kretanja u vrijeme turskih osvajanja, naročito od početka 16. stoljeća.

Nema nikakve sumnje da Srbima u Hrvatskoj pripadaju sva prava koja demokratski pravni poređak garantira svim građanima, uključujući pravo na slobodno izražavanje nacionalne i vjerske pripadnosti. Ova im prava izričito priznaje Ustav Hrvatske iz 1990. i nema nikakve ni pravne ni faktičke zapreke da ih oni u cijelosti ostvaruju.

Od 115 općina u Hrvatskoj srpska etnička skupina predstavlja apsolutnu ili relativnu većinu u 11 općina. To, međutim, predstavlja samo jednu četvrtinu od ukupnog broja Srba u Hrvatskoj. S obzirom na takav razmještaj Srba na teritoriju Hrvatske, prava se Srba mogu jamčiti samo punim poštivanjem njihova ustavno zajamčenog statusa svagdje gdje žive, a ne njihovom getoizacijom u dijelu područja koje se želi odcijepiti od Hrvatske, a koje nema teritorijalnog kontakta sa sadašnjim područjem Republike Srbije.

III. Državnost Republike Hrvatske

Državnost Hrvatske ima tisućgodišnji kontinuitet. Hrvatska je i u ranijim državno-pravnim asocijacijama s Ugarskom i s Habsburškim Carstvom formalno zadržala svoj državno-pravni identitet. U Jugoslaviji od kraja drugog svjetskog rata svi su ustavni dokumenti definirali republike iz kojih se sastoji federativna Jugoslavija kao države, i to kao nacionalne države određenih naroda kojima je time posebni etnički identitet i pravno priznat. Stoga granice među jugoslavenskim republikama, koje su od rata nepromijenjene, nisu nikako »administrativne« granice među regijama, već državne granice između u federaciji povezanih povijesnih država.

Pod pritiskom oružane agresije na Hrvatsku formirana je u Republici koalicijska vlada na temelju formalnog sporazuma svih značajnijih političkih stranaka u Hrvatskoj. Ovaj je koalicijski sporazum objavljen i nosi potpise odgovornih šefova stranaka.

IV. Uvjereni smo da ćete s nama htjeti podijeliti zabrinutost za sve ono zlo o kojem vas obavještavamo. Upućujući vam ovo pismo molimo da: